

INSTITUTIONES THEOLOGICÆ

AD USUM SEMINARIORUM.

TRACTATUS DE JURE, INJURIA ET RESTITUTIONE,

JURI NOVO GALLICANO ACCOMMODATUS.

Hunc Tractatum in tres partes dividemus : 1^a erit de justitia et principiis generalibus juris ; 2^a de injuria et restitutione in genere ; 3^a de injuria et restitutione in specie.

PARS PRIMA.

DE JUSTITIA ET PRINCIPIIS GENERALIBUS JURIS.

Primæ hujus partis duplex erit caput : primum, de justitia in genere ; secundum, de principiis generalibus juris.

CAPUT PRIMUM.

DE JUSTITIA IN GENERE.

Justitia aliquando sumitur pro complexione omnium virtutum, ut cum Christus dicit : *Beati qui esuriunt et sitiunt justitiam*, Matth. v, 6 ; sed prout est virtus specialis, definitur : *Virtus moralis, constanter inclinans voluntatem ad perpetuo reddendum alteri jus suum ad æqualitatem.*

1° Dicitur *virtus*; nam virtus in genere est habitus qui reddit hominem et illius opus bonum: atqui iustitia reddit hominem illiusque opus bonum: ergo est virtus.

2° Dicitur *moralis*; illa enim virtus est moralis, quæ non habet Deum pro objecto immediato, sed ad mores spectat; atqui iustitia Deum non habet, etc.: ergo.

3° Dicitur *constanter inclinans voluntatem*; non pertinet enim ad intellectum qui solummodo veritatem percipit, nec ad memoriam quæ præterita recordatur, sed ad voluntatem quam perficit, et cujus est actus simul et habitus, et ideo dicitur *constanter inclinans*, etc.

4° Dicitur *ad perpetuo*; quia virtus iustitiæ non consistit in aliquo particulari actu, aut in quibusdam tantum actibus particularibus, sed in firmo et constanti proposito reddendi alteri, etc.

5° Dicitur *ad reddendum alteri jus suum ad æqualitatem*; per illa verba iustitia a cunctis aliis virtutibus moralibus differt, v. g., a temperantia, a prudentia, vel a religione qua Deo jus suum reddimus, sed non ad æqualitatem.

Iustitia, sic generaliter sumpta, dividitur in iustitiam legalem, distributivam, commutativam et vindicativam.

Iustitia *legalis* est illa quæ hominem relative ad principem vel ad rempublicam, velut partem ad totum, ordinat, et definiri potest: *Virtus qua quis reddit reipublicæ cuius est pars, vel principi cuius est subditus, quod ipsis debitum est, nempe obediendo legibus et bonum publicum procurando.*

Iustitia *distributiva* ea est quæ rempublicam vel principem aut ejus ministros ordinat ad cives, velut totum ad partes, et definiri potest: *Virtus qua reipublicæ locum tenens, bona et onera communia civibus, juxta uniuscujusque merita, dignitates, vires ac facultates distribuit: unde non æqualitatem rei ad rem, sed proportionem rerum ad personas, seu ad personarum merita, dignitatem, conditionem et facultatem spectat.*

Iustitia *commutativa* ea est quæ hominem ad hominem, tanquam partem ad partem ordinat, et definiri potest:

Virtus inclinans hominem ad reddendum proximo quod ipsi stricto jure debitum est, servando perfectam æqualitatem rei ad rem, scilicet pretii ad merces, restitutionis ad damnum, nulla ratione habita meriti, dignitatis vel facultatis, v. g., ut ille cui centum debentur nummi, eos obtineat. Dicitur commutativa, quia commutationes et contractus dirigit.

Sæpe etiam iustitia *commutativa*, sensu paulo extensiore sumitur: sic dicitur iustitia quæ jura perfecta et stricta complectitur et cujus violatio ad restitutionem obligat; illam in eo sensu nosmetipsi infra pluries accipiemus, uti exponemus data occasione. Iustitia stricta apud multos hoc nomen accepit, quia jura stricta plerumque in iustitia commutativa proprie dicta reperiuntur.

Iustitia *vindicativa* est ea qua superior reum pro culpa, ad servandum et procurandum bonum publicum, plectit.

Cujuslibet supradictæ iustitiæ violatio de genere suo est peccatum mortale; graviter enim rectæ rationi et bono ordini repugnat, ut omnibus aperte videtur. Ergo.

Cujusnam autem iustitiæ violatio obligationem restituendi inducat, expendemus postea.

CAPUT SECUNDUM.

DE PRINCIPIIS GENERALIBUS JURIS.

Duplici potissimum sensu jus accipitur: nempe 1° pro lege: sic dicitur jus naturale, jus positivum divinum, jus humanum; 2° pro facultate quam quis ad rem aliquam possidendam habet, et sic acceptum definiri potest: *Legitima potestas aliquid faciendi vel obtinendi, cujus violatio ad restitutionem vel ad satisfactionem obligat.*

Dicitur 1° *legitima*, id est, lege concessa, aut legi conformis et justo innixa titulo.

Dicitur 2° *aliquid faciendi vel obtinendi*, et illa verba expriment quidquid objectum juris esse potest; concipi-